LOYIHAVIY BOSHQARUV TIZIMI VA RISK MONITORINGI

Yusupova Zilola Ismoiljon qizi
O‘zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi magistri
ORCID:0009-0004-7619-3790
https://doi.org/10.5281/zenodo.15629366

Annotsiya. *Loyihaviy boshqaruv tizimi va risk monitoringining ahamiyatini yoritadi. Maqola loyihalarni rejalashtirish, tashkil etish, nazorat qilish va yakunlash bosqichlarida risklarni aniqlash, kuzatish va boshqarishning samarali usullarini taqdim etadi. risklarni doimiy monitoring qilishning metodlari, vositalari va strategiyalari bilan tanishtiradi, shuningdek, loyiha muvaffaqiyatiga erishishda risk monitoringining muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu maqola loyiha boshqaruvchilari va mutaxassislar uchun foydali bo'lib, ular uchun risklarni boshqarish jarayonini yanada samarali qilish imkonini beradi.*

Kalit so’z: *loyihaviy boshqaruv, risk monitoring, risk boshqarish, loyihani rejalashtirish, tashkil etish va nazorat qilish, risk aniqlash, risk kuzatish, Risklarni boshqarish strategiyalari, loyihaning muvaffaqiyati, risklarni baholash, monitoring vositalari, risklarni minimallashtirish, loyihani yakunlash, risk monitoring metodlari, tashkiliy jarayonlar.*

Аннотация. *Статья освещает важность системы проектного управления и мониторинга рисков. В ней представлены эффективные методы выявления, отслеживания и управления рисками на этапах планирования, организации, контроля и завершения проектов. Данная статья ознакомит с методами, инструментами и стратегиями постоянного мониторинга рисков, а также подчеркивает важность мониторинга рисков в достижении успеха проекта. Данная статья будет полезна руководителям проектов и специалистам, позволяя им сделать процесс управления рисками более эффективным.*

Ключевые слова: *Управление проектами, мониторинг рисков, управление рисками, планирование, организация и контроль проекта, выявление рисков, отслеживание рисков, стратегии управления рисками, успешность проекта, оценка рисков, инструменты мониторинга, минимизация рисков, завершение проекта, методы мониторинга рисков, организационные процессы.*

Annotation . *The article highlights the importance of project management and risk monitoring systems. It presents effective methods for identifying, monitoring, and managing risks during the planning, organizing, controlling, and finalizing stages of projects. This article introduces methods, tools, and strategies for continuous risk monitoring, and emphasizes the significance of risk monitoring in achieving project success. This article will be beneficial for project managers and specialists, enabling them to make the risk management process more effective.*

Keywords*: Project management, risk monitoring, risk management, project planning, organization and control, risk identification, risk monitoring, Risk management strategies, project success, risk assessment, monitoring tools, risk minimization, project completion, risk monitoring methods, organizational processes.*

KIRISH.

Hozirgi zamon iqtisodiyoti va texnologik rivojlanish sharoitida tashkilotlar va korxonalar uchun loyiha boshqaruvi muhim strategik va operatsion vositaga aylangan. Loyihaviy boshqaruv tizimi nafaqat resurslarni, vaqtni va kuchlarni samarali taqsimlash, balki innovatsiyalarni amalga oshirish, raqobatbardosh bo‘lish va muhitdagi o‘zgarishlarga moslashish uchun asosiy mexanizm hisoblanadi. Ushbu maqolada loyihaviy boshqaruv tizimi va risk monitoring tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

PMBOK Guide (Project Management Body of Knowledge) bu qo’llanmada loyiha boshqaruvi bo‘yicha asosiy standartlardan biri bo‘lib, loyiha boshqaruvining barcha bosqichlarini, jumladan, risklarni aniqlash, baholash va boshqarishni keng qamrovda yoritadi. Ushbu manba risk monitoring jarayonini tizimli tarzda tashkil etishga yordam beradi va zamonaviy loyiha boshqaruvi uchun muhim nazariy asoslarni taqdim etadi. "Risk Management in Projects" by David Hillson ushbu asarda risklarni boshqarishning nazariy asoslari va amaliy metodlari keng yoritilgan. Muallif risklarni aniqlash, baholash va monitoring qilish jarayonlarining har bir bosqichida muhim fikrlar, tavsiyalar beradi. Kitobda risk monitoring uchun zamonaviy texnologiyalar va vositalar ham kiritilgan. "Project Risk Management" by Chris Chapman and Stephen Ward ushbu asarda loyiha risklarini boshqarish jarayonlari, ularni monitoring qilish va nazorat qilish usullari batafsil tavsiflangan. Mualliflar loyiha riskini boshqarishda raqamli texnologiyalar va dasturiy ta’minotlarning roli haqida ham ta’kidlab o’tganlar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada PMBOK (Project Management Body of Knowledge): Standartlar va tavsiyalar to'plami dan foydalanildi. - Agile: Moslashuvchan va iteratsion yondashuv, ayniqsa IT va dasturlash sohalarida keng qo'llaniladi. - PRINCE2: Yevropa standartlari bo'yicha loyiha boshqaruvi metodologiyasidan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jahon miqyosida iqtisodiy, texnologik va ijtimoiy o‘zgarishlar tez sur’atda rivojlanib bormoqda. Bu jarayonlarda loyihaviy boshqaruv tizimi va risk monitoringi muhim rol o‘ynaydi. Ular global miqyosda tashkilotlar, davlatlar va kompaniyalar uchun muvaffaqiyatli loyiha amalga oshirish, innovatsiyalarni joriy etish va xavflarni kamaytirish uchun zarur bo‘lgan asosiy mexanizmlardir. Global iqtisodiyot va zamonaviy rivojlanish sharoitida juda muhim bo‘lib, dunyo miqyosida loyihalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish va risklarni boshqarish uchun asosiy vositaga aylangan. Dunyo bo‘yicha mamlakatlar va kompaniyalar o‘zaro raqobatlashmoqda. Loyihaviy boshqaruv tizimi yordamida yangi texnologiyalar, infratuzilma va xizmatlarni tez va samarali ishlab chiqish mumkin. Bu esa iqtisodiy rivojlanish va raqobatbardoshlikni oshiradi. Keng qamrovli xalqaro loyihalar (masalan, infratuzilma, energetika, transport, IT) uchun muvofiqlashtirilgan metodologiyalar va vositalar zarur. Loyihaviy boshqaruv tizimi bu jarayonlarni osonlashtiradi, xalqaro standartlarga muvofiq bajarilishini ta’minlaydi.

Dunyo miqyosida texnologik innovatsiyalarni keng joriy etish uchun loyiha boshqaruvi muhimdir. Bu ayniqsa, sun’iy intellekt, robototexnika, ekologik texnologiyalar kabi sohalarda yangi imkoniyatlarni yaratadi. Global risklar (masalan, iqtisodiy inqirozlar, siyosiy muammolar, ekologik muammolar) kundan kunga ko‘paymoqda. Loyihaviy boshqaruv tizimi yordamida bu risklar aniqlanadi va ularni boshqarish uchun strategiyalar ishlab chiqiladi.

Shuningdek, risk monitoringning jahon miqyosidagi ahamiyati juda muhim bo’lib, avvalo risklarni erta aniqlash va boshqarish lozim bo’ladi. Xalqaro loyihalarda xavf-xatarlar (masalan,

siyosiy muhit, valyuta kurslari, ekologik muhit) juda murakkab va o‘zgaruvchan bo‘lishi mumkin. Risk monitoring yordamida bu xavflar erta aniqlanadi va ularga qarshi chora-tadbirlar ko‘riladi.

Barqarorlik va ishonchlilikni ta’minlash jahon miqyosida amalga oshirilayotgan loyihalar uchun xavfsizlik va barqarorlik muhim. Risk monitoring jarayonlari loyihalar muvaffaqiyatini ta’minlash va ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi. Global risklarning birgalikda boshqarilishi keng qamrovli muhitda, masalan, ekologik muammolar yoki iqtisodiy inqirozlar, bir nechta mamlakat va tashkilotlar uchun muhim bo‘lib qoladi. Risk monitoring orqali ular orasidagi hamkorlik va risklarni boshqarish samarali amalga oshiriladi. Innovatsiyalar va texnologik rivojlanish uchun xavfsizlik yangi texnologiyalar va innovatsiyalarni joriy etishda xavfsizlik va risklarni nazorat qilish muhim. Bu esa, dunyo bo‘yicha texnologik rivojlanishni xavfsiz va barqaror tarzda amalga oshirish imkonini beradi.

Dunyo miqyosida loyiha boshqaruvi va risk monitoringining strategik ahamiyati xalqaro standartlar va metodologiyalar: PMI (Project Management Institute), ISO standartlari va PRINCE2 kabi xalqaro standartlar loyihalarni muvofiqlashtirish va xavfsizligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirish: Sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar va raqamli platformalar yordamida risklarni erta aniqlash, monitoring qilish va boshqarish jarayonlari yanada samarali bo‘lib bormoqda. Loyihalar uchun xalqaro hamkorlik va shartnomalar risklarni kamaytirish va loyihalarni muvaffaqiyatli bajarishga yordam beradi.

Jahon miqyosida loyihaviy boshqaruv tizimi va risk monitoringi muvaffaqiyatli iqtisodiy rivojlanish, innovatsiyalar va barqarorlik uchun muhim vositalardir. Ular global muhitda muvofiqlashtirilgan, xavfsiz va samarali loyihalarni amalga oshirish uchun asosiy mexanizmlardir. Bu tizimlar yordamida davlatlar, kompaniyalar va tashkilotlar o‘zaro hamkorlikda muvaffaqiyatli loyihalarni amalga oshirish, risklarni kamaytirish va yangi imkoniyatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

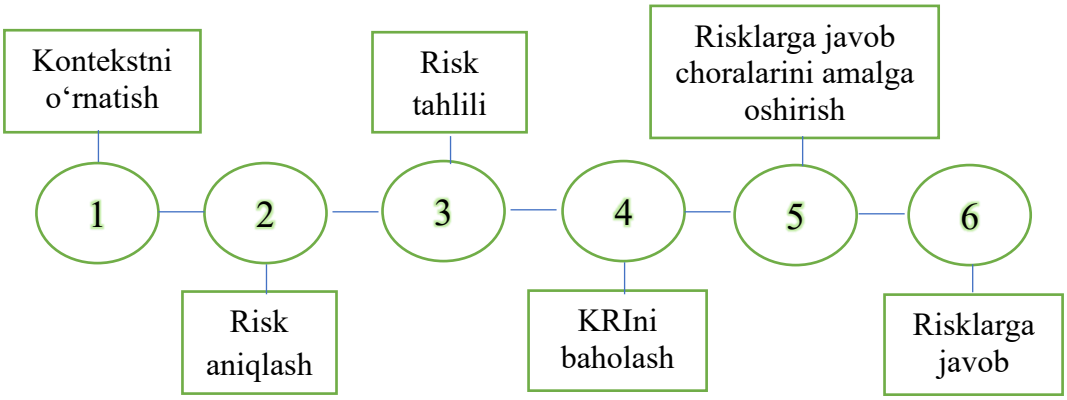
Loyihaviy boshqaruv tizimi — bu loyiha maqsadlariga erishish uchun mo‘ljallangan, jarayonlarni rejalashtirish, amalga oshirish, nazorat qilish va yakunlash uchun mo‘ljallangan metodlar, texnologiyalar va vositalarning muvofiqlashtirilgan tizimi bo‘lib, bu jarayonlarni tizimli, samarali va nazoratli tarzda boshqarishni ta’minlaydi.

1-rasm. Loyihaviy boshqaruv tizimining asosiy komponentlari

Komponent	**Tavsifi**	**Vazifalari**
1. Rejalashtirish	Loyihaning maqsadlari, vazifalar, jadvali va byudjeti belgilanishi.	Loyihani boshlash, resurslarni taqsimlash, muddatlarni aniqlash.
2. Resurslarni boshqarish	Inson, texnologiya, moliya va material resurslarining taqsimoti.	Resurslarni optimal taqsimlash, resurslar bilan ta’minlash.
3. Vazifalarni tayyorlash	Bajariladigan ishlar, vazifalar va ularning bo‘linishi.	Vazifalarni aniqlash, bo‘laklarga ajratish, bajarish uchun tayyorlash.
4. Amalga oshirish va nazorat	Loyihaning bajarilishi, jarayonlarni monitoring qilish.	Vazifalarni bajarish, muammolarni hal qilish, jarayonlarni nazorat qilish.
5. Monitoring va baholash	Loyihani holatini va natijalarini doimiy nazorat qilish.	Ish jarayonlari va natijalarni tahlil qilish, muammolarni erta aniqlash.
6. Xulosa va takomillashtirish	Loyihaning yakuniy natijalari va kelajak uchun takliflar.	Loyihaning muvaffaqiyatini baholash, jarayonlarni takomillashtirish.

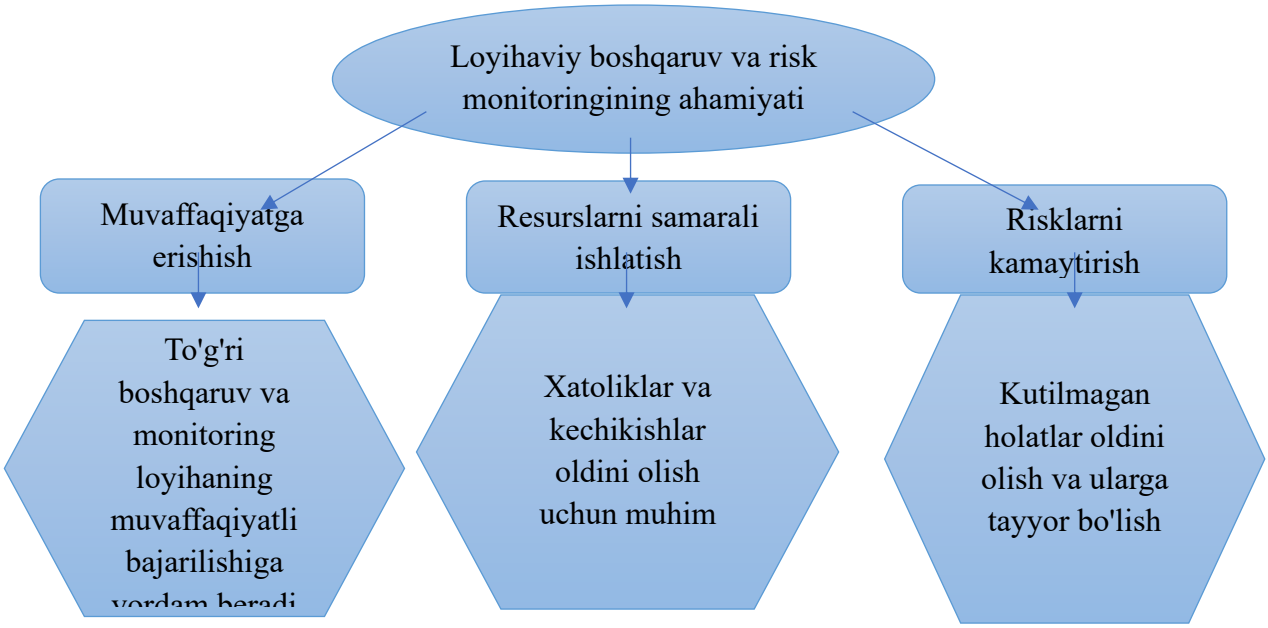
Risk — bu kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan, lekin hozircha aniq bo‘lmagan, ehtimoliy voqea yoki holat bo‘lib, u loyiha, tashkilot yoki jarayonning maqsadlariga erishishiga

salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Risklar ehtimoliy bo‘lib, ular amalga oshganda, natijalar va jarayonlarga noxush ta’sir qilishi mumkin. Loyiha risklari kutilmagan voqealar yoki shartlar, ular loyihaning muvaffaqiyatiga ta'sir qilishi mumkin. Shunugdek, tashqi risklar va ichki risklar mavjud bo’lib, tashqi risklarga tabiiy ofatlar, iqtisodiy o'zgarishlar, qonunchilikdagi yangiliklar kiradi. Ichki risklarga resurslar cheklovlari, texnologik muammolar, inson faktorlarini o’z ichga oladi. Risklarni Brainstorming, SWOT tahlil, ekspert fikri bilan aniqlanadi. Risklarning ehtimolligi va ta'sir darajasini o'lchash (masalan, risk matritsasi yordamida) bilan baholanadi.

2-rasm. Risklarni monitoring qilish jarayoni

Risk monitoring va boshqarishda risk rejasini ishlab chiqishda har bir risk uchun chora-tadbirlar va javob strategiyalarini belgilash zarur. Davomiy monitoringda loyihaning har bir bosqichida risklarni kuzatish, yangi risklarni aniqlanadi. Javob choralari risklar yuzaga kelganda tezkor javob beradi va muammolarni bartaraf etadi.

3-rasm. Loyihaviy boshqaruv va risk monitoringining ahamiyati

XULOSA VA TAKLIFLAR

Loyihaviy boshqaruv tizimi va risk monitoringi birgalikda loyihaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun muhim vositadir. To'g'ri rejalashtirish, doimiy kuzatish va risklarni boshqarish kompaniyaga raqobatbardosh bo'lish, resurslarni samarali ishlatish va muammolarga

tezkor javob berish imkonini beradi. Shu sababli, har bir tashkilot uchun bu jarayonlarni yaxshi tushunish va amaliyotga tadbiq etish muhimdir

Zamonaviy metodologiyalarni joriy etish loyihalarni boshqarishda Agile, Scrum, PRINCE2 kabi zamonaviy metodologiyalarni qo‘llash. Bu yondashuvlar jarayonlarni moslashtirish va tezkorlikni ta’minlashga yordam beradi. Raqamli texnologiyalar va dasturiy ta’minotni qo‘llash MS Project, Jira, sana yoki boshqa maxsus platformalar yordamida jarayonlarni avtomatlashtirish va nazorat qilishni rivojlantirish. Bu jarayonlarni shaffof va samarali qiladi. Risklarni doimiy monitoring qilish uchun vositalar yaratish Sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar va analitika texnologiyalaridan foydalanib, riskrlarni erta aniqlash va ularga qarshi choralar ko‘rish imkoniyatini oshirish. Xodimlar va jamoalarni risk monitoring va boshqaruv bo‘yicha o‘qitish. Risklarni aniqlash, baholash va ularga qarshi chora-tadbirlar ishlab chiqish uchun jamoa a’zolarini muntazam ravishda o‘qitish. Xalqaro standartlar va best practicesni joriy etish. PMI, ISO standartlari va xalqaro amaliyotlarni o‘z faoliyatiga tatbiq qilish orqali jarayonlarni standartlashtirish va sifatni oshirish. Risklarni baholash va prioritetlash jarayonlarini ishlab chiqish risklarning ehtimolligi va ta’sir darajasini aniqlash, muhim risklarga e’tibor qaratish va resurslarni shunga mos ravishda taqsimlash. Jarayonlarni doimiy takomillashtirish va baholash. Loyihani yakunlagach, jarayonlarni tahlil qilish va takomillashtirish uchun feedback tizimini joriy etish, shuningdek, yangi metodlarni sinash. Keng qamrovli kommunikatsiya va risklar haqida xabardorlik hamkorlar, jamoa a’zolari va manfaatdor tomonlarni risklar va boshqaruv jarayonlari bilan muntazam ravishda tanishtirish, shuningdek, xavfsizlikni ta’minlash uchun muhim axborotlarni uzatish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. PMBOK Guide (Project Management Body of Knowledge) — PMI (Project Management Institute), 6-7-chi nashrlar.
2. ISO 21500:2012 — Guidance on project management
3. PRINCE2 (Projects IN Controlled Environments) — Axelos, 6-chi versiya
4. Kerzner, Harold. "Project Management: A Systems Approach to Planning, Scheduling, and Controlling" — John Wiley & Sons, 2017.
5. Hillson, David. "Managing Risk in Projects" — Routledge, 2009.
6. Jim Highsmith. "Agile Project Management" — Addison-Wesley, 2010.
7. Shtub, A., et al. "Project Management: Processes, Methodologies, and Economics" — CRC Press, 2014.
8. International Journal of Project Management Loyihaviy boshqaruv va risk monitoringi bo‘yicha zamonaviy tadqiqotlar va maqolalar.
9. Risk Management in Projects: A Comparative Study of Methodologies — Journal of Risk Research, 2018. Risk metodologiyalari va amaliyotlar taqqoslamasi.
10. PMI’s "Practice Standard for Project Risk Management" PMI tomonidan ishlab chiqilgan risklarni boshqarish uchun amaliy tavsiyalar.
11. PMI (www.pmi.org) — Loyihaviy boshqaruv standartlari, maqolalar va treninglar.
12. ISO (www.iso.org).
13. Axelos (www.axelos.com) — PRINCE2
14. ProjectManagement.com.